

Bernat Morey Colomar

HISTÒRIA DE LA VIDA A MALLORCA

APUNTS DE GEOLOGIA I PALEONTOLOGIA

EDICIONS **DOCUMENTA** BALEAR

2022

SUMARI

Introducció, 9
 L'origen de l'Univers i de la vida. Una reflexió, 13

PRIMERA PART

Apunts de geologia i paleontologia, 17
 De Mallorca i la seva formació, 27
 Els primers estudis geològics i paleontològics de Mallorca. El segle XIX, 33

SEGONA PART

Història de la vida a Mallorca, 49
 Dels terrenys més antics de Mallorca. El Paleozoic, 51
 El Mesozoic o era secundària, 57
 El Triàsic superior, 63
 El cicle marí o talassocràtic. Juràssic i Cretaci, 73
 El Cretaci, 91
 El Terciari o Cenozoic, 101
 L'Oligocè, 109
 El Miocè. El Terciari sintectònic a Mallorca, 119
 El Miocè postorogènic o posttectònic, 129
 El Tortonià, 137
 El Messinià, 149
 El Messinià II, 157
 El Pliocè. Sovint no estan fàcil, 165
 El Plistocè, 177
 De la fauna de mamífers endèmics pliocens i plistocens, 195
 El patrimoni mòble, 203

TERCERA PART

L'estudi del patrimoni paleontològic, 209

Diccionari de termes geològics, 231
 Bibliografia, 233

Introducció

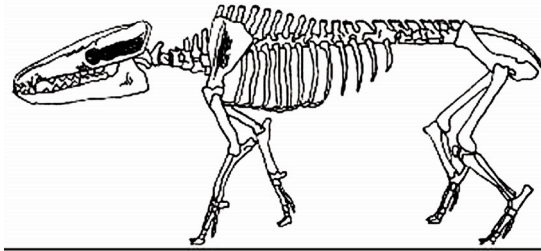
El vol d'una papallona crea el caos a l'altra punta de món. Esdeveniments llunyans provoquen efectes demolidors en les nostres contrades i així ha estat sempre. La separació d'una gran massa de terra ens deixa guixos i materials volcànics, una altra surgència des de l'interior de l'escorça pot estar rere el fet que Àfrica es torni a acostar a Europa. Una glaciació provocada per manca de llum solar combinada amb terres en els pols pot fer retirar les aigües i comunicar-nos amb el continent. Un altre episodi càlid pot fondre el gel i fer pujar la mar als límits anteriors en un no-res. La geologia o la història tenen més poc de casualitat del que aparenten i molta més causalitat de la que es coneix. La història de la vida vessa de veritat. El que ha passat, ha passat. No es pot tornar arrere. Diferent és la informació que arriba i la manera d'interpretar-la. Els mals científics solen excusar-se dient que tot és relatiu o que depèn de com s'interpreti, i no, no és així. Si hi ha un plec, alguna força l'ha plegat i si hi ha una resta de caragol en un terreny, per allà vivia o allà va parar, però el caragol allà hi és i per qualque indret penava.

En el segle XVII s'establí la primera passa del mètode científic. Experimentar, comprovar, demostrar. Feina, humilitat i encara més feina. Comprovar els resultats i falsar-los o posar-los a prova. No fan falta déus totpoderosos ni herois mitològics per explicar les coses. Darwin aplegà milers de dades del perquè érem així com érem i de com havíem arribat a ser-ho. Sens direcció, sens rumb, sens director. No es necessita causa ni motiu per explicar com som. Som un cúmulo de circumstàncies. Un grapat de petits éssers organitzats i sacrificats amb vista a una estructura més eficient en cada entorn i en cada moment. Àtoms més o menys orientats. Pols vital. Supèrbia i misèria de no necessitar Déu, modèstia de posar-nos al nivell de qualsevol espècie animal que ha evolucionat vora o amb nosaltres.

Darwin tenia por de com reaccionaria la gent amb aquesta incertesa i no anava errat. Des de la religió fins al nazisme, als humans ens costa acceptar que formem part de la natura. Sempre hem de ser superiors. Igualment, Wegener era tractat de llunàtic quan deia que els continents havien estat junts i s'havien separat. Però així és. D'aquestes investigacions, de les observacions de Wegener o de Darwin, una illa com la nostra, ben enmig de la Mediterrània, n'és un exemple

magnífic. Mallorca és un bon indret per observar els canvis que experimenta la Terra i la vida al llarg del temps i aquest llibre tracta de tot plegat, de la història geològica i de la vida en aquestes terres i en el món. No podem oblidar que som enmig de pertot perquè la Terra és quasi una patata rodona.

Els primers estudis geològics d'una comarca o regió amb molta història com la nostra solen ser replecs de coneixements pràctics i curiosos dels seus habitants i de notes publicades dels primers observadors i d'intel·lectuals que la visiten. I Mallorca no n'és una excepció. Els primers estudis geològics dels quals tenim constància són petites aportacions i comentaris del segle XVIII, juntament amb anotacions de curiosos locals i estrangers. La majoria eren il·lustrats, historiadors, cronistes, persones cultivades inquietes que s'interessaven per tot. Ens estudiaren moguts per simple curiositat o per ser el seu primer indret de referència. Rere ells arribaren estudiosos més especialitzats.

Un porc parisenc? Els primers fòssils coneguts de Mallorca són els ammonits i els belemnits, però aquests es poden fer passar com a curiositats naturals. El crani d'*Anthracotherium magnum* trobat en el carbó de Sineu, un avantpassat dels porcs de fa 30 milions d'anys, era una prova més mala de rebatre pels contraris de l'evolucionisme. No era una resta casual i era del tot semblant a les restes de les conques parisenses estudiades per Cuvier i el seu equip fa 250 anys ja.

Avui, resumir aquesta història és tasca ben difícil després de les múltiples aportacions de geòlegs i paleontòlegs tan afamats i feiners com Fallot, Darder, Colom, Cuerda o Muntaner. Suposa deixar de banda molta informació. Suposa resumir en excés importants fites que mereixerien per elles soles una publicació. Suposa fer una selecció sempre parcial i dolosa amb la intenció de

resumir les més de 1.500 publicacions i estudis científics dels darrers 200 anys sobre la nostra història geològica. També és difícil explicar-ho amb vocabulari proper. Adaptar el llenguatge científic al divulgatiu costa i més en un camp com la geologia i paleontologia, avui molt desconegut a Mallorca per bé que ha estat durant molts d'anys uns dels pocs referents culturals i científics d'aquesta terra.

Tot el que expliquem també s'intenta contextualitzar amb la història del planeta i amb els estudis geològics europeus i mediterranis equivalents. La interacció de geologia-territori-esdeveniment geològic aporta nous punts de vista sovint anecdòtics, sovint significatius, que ens ajuden a entendre on som i com és el nostre entorn físic i cultural. Avui es fa investigació de primer ordre i en moltes disciplines, però els resultats no arriben de manera fàcil al ciutadà. Aquest estudi entre informatiu i divulgatiu aspira a fer-ho. És just una reflexió producte de l'estudi que fem sobre el patrimoni paleontològic de Mallorca, d'haver trescat l'illa de cap a cap i quadrícula a quadrícula més d'una vegada. Un gust per als sentits i per a les neurones. D'aquesta iniciativa provenen les aportacions i reflexions que puguin sortir d'aquesta quasi aventura bíblica per Mallorca i que quedin. Dedicat va a totes les persones curioses i amb inquietuds per a aquesta terra.

L'any 1928 Darder publica una apassionada nota sobre les causes de la bellesa de Mallorca, que per a ell són en bona part geològiques. La combinació de terrenys amb la mar i la lluminositat mediterrània i la magnífica adaptació humana al medi feien de les nostres illes un paradís per a la vista. Mallorca vista des del satèl·lit (fotografia donada per l'astronauta Pedro Duque) mostra també moltes pistes sobre la seva formació que anirem explicant.